

عسل و مثل

سیری در ریشه ۱۱۰ ضرب المثل فارسی

سرپرست گروه تألیف: علی دانشور

گروه تألیف بر اساس حروف الفبا:

مسعود ابراهیمیان ، محمد اصغری عبیری ، محمد جواد اصغری ، علی اصلانی ،
ابوالفضل ایرانی ، مهدی تقوی ، علی چاکری ، طه حسنی ، امیر محمد رضایی ،
عرفان سرکارفرشی ، میر حسام صادقی ، مهدی عیدی ، فرزاد فرحپور ،
حامد قالیچه باف ، شایان قلجلی ، شایان کوشامهر ، سالار گشایش ،
حجت محمدی ، ابوالفضل معبودی ، امیر حسین منفرد ، شایان موسویون ،
ابوالفضل مونسى ، امین نعمت زاده ، میثم نوزاد ، مهدی نیرومندان

عنوان و پدیدآور : غسل و مثل: سیری در ریشه ۱۱۰ ضرب المثل فارسی: سرپرست گروه تألیف علی دانشور: گروه
تألیف بر اساس حروف الفبا مسعود ابراهیمیان ... و دیگران.
مشخصات نشر : تهران: سومر نشر ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری : ۲۶۹ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۶۳-۲۸-۹

فهرست نویسی : قیبا،
یادداشت: گروه تألیف بر اساس حروف الفبا مسعود ابراهیمیان، محمد امیری عبیری، محمد حواد اصغری،
علی اصلانی، ابوالفضل ایزای، مهدی تقوی، علی چاکری، طه حسنی، امیرمحمد خدایی،
عمری سرکارفرشی، میرحسام صادقی، مهدی عیدی، فرزاد فرجیور، حامد آملیچه باغد،
شایان قه‌لی، شایان کوشامهر، سالار گنجایش، حجت محمدی، ابوالفضل عبودی، امیر حسین
مظفر، شایان موسویون، ابوالفضل موسی، امین نعمت زاده، بهیم شوزاد، مهدی میرومید

عنوان گسترده : سیری در ریشه ۱۱۰ ضرب المثل فارسی
موضوع : ضرب المثل های فارسی
موضوع : ضرب المثل های ایرانی
رده بندی کنگره : PIR۳۹۶/ع۵ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی : ۳۹۸/۹
شماره کتابخانه ملی : ۳۶۷۳۰۶۰

عسل و مثل
سیری در ریشه ۱۱۰ ضرب المثل فارسی
تألیف: دیارتمان علمی پژوهشی دبیرستان پسرانه دوره اول میثاق
سرپرست گروه تألیف : علی دانشور
ناشر: سومر نشر / چاپ پرتیان / صحافی امین

چاپ اول ۱۳۹۳/۲۶۹ صفحه / قطع رقعی / شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۶۳-۲۸-۹

مرکز فروش: تیریز - اول خیابان طالقانی، نشر اختر

تلفن: ۳۴۷۹۹۷۹۹ - ۳۵۵۵۵۳۹۳

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

فهرست

۱۴	مقدمه.....
۱۹	آب پاکی را روی دستش ریخت.....
۲۰	آب زیر کاه.....
۲۲	آیشان به یک جو نمی رود.....
۲۴	آتش بیار معرکه.....
۲۷	آفتابی شد.....
۲۸	آمدند و کردند و سوختند و کشید و بردند و رفتند.....
۳۰	از آسمان افتاد.....
۳۲	از خجالت آب شد.....
۳۳	از دماغ فیل افتاد.....
۳۴	از کوره دررفت.....
۳۵	از کیسه خلیفه می بخشد.....
۳۸	استخوان لای زخم گذاشتن.....
۴۰	اشک تمساح می ریزد.....
۴۱	الکی.....
۴۲	ایراد بنی اسرائیلی.....

۸ / سری دریشه ۱۰ مثل فارسی

- ۴۵ این به آن در.....
- ۴۸ یالاتر از سیاهی رنگی نیست.....
- ۵۰ باج به شغال نمی دهیم.....
- ۵۳ باد آورده را باد می برد.....
- ۵۵ باسواد و بی سواد.....
- ۵۶ باش تا دولت صبحت بدمد.....
- ۵۸ یز اخفش.....
- ۶۱ بشو و باور مکن.....
- ۶۳ به خاک سیاه نشانندن.....
- ۶۵ به رخ کشیدن.....
- ۶۶ به رگ غیرتش برخوردده است.....
- ۶۸ پارتی بازی.....
- ۶۹ پته اش روی آب افتاد.....
- ۷۱ پدر سوخته.....
- ۷۳ پیروز.....
- ۷۴ پنبه اش را زدند.....
- ۷۶ پیراهن عثمان.....

عسل و شل ۹

- ۷۹ پیش غازی و معلق بازی.
- ۸۰ توبه گرگ مرگ است.
- ۸۲ جنگ زرگری.
- ۸۵ جور مرا بکش.
- ۸۷ جیک و پوکنان درست است.
- ۸۹ جیم شدن.
- ۹۲ چشم زخم.
- ۹۴ چته اش خالی شد.
- ۹۶ چوب در آستین کردن.
- ۹۹ چوبکاری.
- ۱۰۲ حاشیه رفتن.
- ۱۰۶ حالا نوبت رقصیدن من است.
- ۱۰۸ حرفش را به کرسی نشاند.
- ۱۱۱ حرف مفت می زنند.
- ۱۱۴ حقه بازی.
- ۱۱۶ حمام زنانه شد.
- ۱۱۹ خاکه بر سر.

۱۰ / سری دریشه ۱۱۰ شل فارسی

- ۱۲۰ خالی بندی
- ۱۲۱ خانخانی
- ۱۲۴ خر عیسی
- ۱۲۷ خروس بی محل
- ۱۲۹ خط ۹
- ۱۳۱ الخیر فیما وقع
- ۱۳۲ دروازه را می توان بست دهان مردم وانه
- ۱۳۵ دروغ شاخدار ، شاخ در آوردن
- ۱۳۸ دری وری می گوید
- ۱۴۲ دست از کاری شستن
- ۱۴۴ دسته گل به آب دادن
- ۱۴۶ دست و پای کسی را توی پوست گردو گذاشتن یا حنا گذاشتن
- ۱۴۸ دنبال نخود سیاه فرستادن
- ۱۵۰ دو قورت و نیمش هم باقی است
- ۱۵۴ زندگی سگی
- ۱۵۶ زیر کاسه ای نیم کاسه است
- ۱۵۸ ستون پنجم

عش و ش / ۱۱

- ۱۶۰ سر و کیسه کردن
- ۱۶۲ سر و گوش آب دادن
- ۱۶۴ سنگ کسی را به سینه زدن
- ۱۶۶ سیلش را چوب کرد
- ۱۶۸ شاخ و شاه کشیدن
- ۱۶۹ شال و کلاه کردن
- ۱۷۱ شانس خر کی
- ۱۷۲ شاهنامه آخرش خوش است
- ۱۷۶ شتر دیدی ، ندیدی
- ۱۷۹ شستش خبردار شد
- ۱۸۱ شق القمر کرد
- ۱۸۲ شمئیر از رو بستن
- ۱۸۴ ۱۲۰ سال زنده باشی
- ۱۸۵ صفحه گذاشتن
- ۱۸۷ عهد بوق
- ۱۸۸ عهد دقائوس
- ۱۸۹ فوت و فن کاسه گری

۱۲ / سیری در ریشه ۱۱۰ شل فارسی

- ۱۹۲ قاپ کسی را دزدیدن.
- ۱۹۴ قسیر در رفتن.
- ۱۹۵ قُمیز در کردن.
- ۱۹۷ قوز بالا قوز.
- ۱۹۹ کلاهش پس معرکه است.
- ۲۰۲ کلاه شرعی.
- ۲۰۴ کلاه گذاشتن.
- ۲۰۷ کلکش را کتدند.
- ۲۱۰ کله اش بوی قورمه سبزی می دهد.
- ۲۱۱ کینه شتری.
- ۲۱۴ گریه عابد.
- ۲۱۶ گرگ باران دیده.
- ۲۱۸ لولو.
- ۲۲۳ ماستمالی کردن.
- ۲۲۵ ماست ها را کیسه کرد.
- ۲۲۸ مثل سگ پشیمان شد.
- ۲۲۹ مجاهد روز شنبه.

عمل و مثل / ۱۳

- ۲۳۳ مدینه فاضله.
- ۲۳۷ مزخرف.
- ۲۳۸ میان پیغمبران جرجیس را انتخاب کرد.
- ۲۴۱ ناز شست.
- ۲۴۷ نعل وارونه می زند.
- ۲۵۰ نماز جعفر طیار.
- ۲۵۲ نه سر پیاز، نه ته پیاز.
- ۲۵۳ هالو گیر آوردن.
- ۲۵۵ هفت خط.
- ۲۵۷ هم خدا را می خواهد هم خرما را.
- ۲۵۹ هیزم نر به کسی فروختن.
- ۲۶۱ یک واو هم نباید کم و زیاد بشود.
- ۲۶۳ منابع و مآخذ.

«... وَ تِلْكَ الْأَمْثَالُ لِنَضْرِبُهَا

لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ»

«... و این مثال ها را برای مردم بیان می کنیم

باشد که اهل عقل و فکر شوند» (حشر / ۲۱)

مقدمه

واژه «مثل» در قرآن کریم در هشتاد آیه و کلمه «مثل» در هشتاد و یک آیه آمده است و جمع هر دو واژه «امثال» می باشد. اهمیت این واژه و تأثیر آن تا بدان حد می باشد که در قرآن برای انتقال مفاهیم به صورت ساده و صحبت به اندازه ظرفیت بشر بسیاری از مفاهیم از طریق مثل بیان شده است.

در برگ های زرین تاریخ مشاهده می کنیم که در اعصار و قرون گذشته با تصویرسازی و کشیدن اشکال مختلف بر دیواره غارها خواسته اند با دنیای پیرامون خود ارتباط برقرار نمایند. از زمانی که انسان به قدرت ارتباط پی برد به صور گوناگون از جمله؛ حرکات دست و صورت، آتش روشن کردن و به صدا درآوردن طبل و ... ارتباط خود را با سایر اطرافیان یا اقوام برقرار می کرد تا با گذشت زمان به توانایی های «زبان» دست یافت. انسان به وسیله زبان توانست پیچیده ترین و مشکل ترین مفاهیم و احساسات را به دیگران بیان کند. زبان یک نظام است و کار اصلی آن ایجاد ارتباط می باشد. در واقع زبان یک موجود زنده است؛ هم واژه تولید

عسل و مثل / ۱۵

می‌کند و هم واژه ازین می‌برد و ماندگاری کلمات در اعصار مختلف بستگی به پذیرش زبان دارد. بشر دیروزی با بشر امروزی در به کارگیری واژگان بسیار متفاوت است.

یکی از راه‌های بهتر فهماندن مطالب و انتقال مفاهیم عمیق تر بهره‌گیری از «مَثَل و تمثیل» می‌باشد. در زندگی روزمره ما خواسته یا ناخواسته در نوشتار یا صحبت کردن‌های معمولی از مَثَل بهره‌مند می‌شویم، به گونه‌ای که هرچقدر از امثال بهتر و به‌جا استفاده نماییم به همان اندازه توانسته‌ایم مفاهیم و مطالب خود را بهتر و سریع‌تر بیان نماییم.

امثال در واقع از فرهنگ یک ملت یا یک قوم سرچشمه می‌گیرند و در واقع امثال می‌تواند بیانگر نوع زندگی، پوشش، میزان تفکر و تعقل و خیلی از بحث‌های مختلف جامعه‌شناسی، باشد.

امثال همواره با رویکردی خاص به وجود آمده و وارد یک فرهنگ و ادبیات یک ملت شده است. دانستن ریشه یک مثل که عمدتاً داستانی و در بطن خود دارد؛ گاهی چنان جالب و شگفت‌انگیز است که از خود مَثَل دل‌چسب‌تر و تأثیر آن بیشتر و مفهوم آن لذت‌بخش‌تر می‌شود.

کتاب حاضر که کوشش فعالیت‌های گروهی از دانش‌آموزان دبیرستان غیردولتی پسرانه دوره اول میثاق می‌باشد؛ یکصد و ده مثل را مورد کنکاش

۱۶ / سری در ریشه ۱۱۰ مثل فارسی

و بررسی قرار داده و به صورت کتابی تحت عنوان «عسل و مثل» درآورده است. انگار همین دیروز بود که در جلسه ای قرار بر این شد که در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ یکی از کلاس های فوق برنامه فرهنگی را در کنار کلاس هایی چون: تئاتر، نمایش عروسکی، خوشنویسی و خط تحریری، قرائت و حفظ قرآن، طراحی و نقاشی و سرود و تواشیح به کلاس «تحقیق و مطالعه» اختصاص دهیم. این نخستین باری بود که کلاس «مطالعه و تحقیق» به صورت استاندارد طراحی می شد. هر چند که کلاس مذکور به تصویب شورای مدرسه و معیده بود ولی برخی از همکاران در کم و کیف این کلاس دچار تردید بودند حتی یکی از همکاران هنر به من گفت: «خوش به حالت تو در این کلاس ها از همه ما راحت تر خواهی بود». البته منظور آن همکاران این بود که هو یا سه نفر این رشته را انتخاب خواهند کرد و به همین منظور کار خاصی ندارد تا این که برگه های انتخاب رشته کلاس های فرهنگی ما را به تعجب واداشت در حدود ۹۵ نفر از دانش آموزان مدرسه این رشته را انتخاب کرده بودند و ما با مشکل بسیار اساسی رو به رو شدیم به دلیل آن که ظرفیت کلاس ما توانایی پاسخگویی علاقه مندان این رشته را نداشت و مجبوراً خودمان دانش آموزان مستعد تر و علاقه مند تر را از بین مشتاقان تحقیق و پژوهش گزینش کردیم و کلاس خود را به صورت رسمی از هفته دوم مهرماه سال جاری (۱۳۹۳) برگزار نمودیم. در همان جلسه نخست تصمیم بر آن شد که با همکاری و فعالیت

عسل و مثل / ۱۷

دانش آموزان عزیز کتابی را تا پایان نوبت اول به صورت گروهی تألیف نماییم. برای من با توجه به این که دانش آموزان این مقطع برای نخستین بار این عنوان و فعالیت را تجربه می کردند خیلی سخت بود ولی زمانی که به نتیجه کار فکر می کردم تمام سختی های این کلاس همچون حلاوتی بر وجودم نقش می بست. هر چه از جلسات می گذشت الحق و الانصاف دانش آموزان با تمام وجود تلاش و فعالیت می کردند و به قول معروف «سنگ تمام می گذاشتند» و خواسته های ما را مو به مو و با علاقه خاص و وافر عمل نمودند تا توانستیم مجموعه حاضر را به منصفه ظهور بنشانیم.

با اذعان این مطلب که مجموعه حاضر توسط دانش آموزان پایه هفتم و هشتم به ثمر رسیده است؛ قطعاً دارای کم و کاستی هایی می باشد. از عموم اهل فن و صاحبان اندیشه و نظر تقاضا داریم تا کاستی های این مجموعه را به دیده اغماض نگریسته و با رهنمودها و ارتدادهای خود بر مایه و محتوای آن بیفزایند.

در انجام سخن از دانش آموزان عزیز و دوست داشتنی خود کمال سپاس را داشته و آرزوی پیروزی و سربلندی ایشان را از قادر متعال خواهانم. باشد که با این انگیزه قدم در عرصه نویسندگی گذاشته و مایه افتخار و مباهات گردند.

۱۸ / سیری در ریشه ۱۱۰ مثل فارسی

همچنین از مؤسسه علمی آموزشی جهان اندیشه میثاق و مدیر محترم و توانمند دبیرستان غیردولتی پسرانه میثاق (دوره اول) جناب آقای ابراهیم صدقی که همواره مشوق و حامی ما بوده اند نهایت قدردانی و سپاس را داشته و کمال سپاس و قدردانی خود را از دوست و همکار بسیار صمیمی، معاون آموزشی و پژوهشی جناب آقای ولی راسخ که تمامی خواسته های ما را بی مضایقه فراهم نمودند؛ اعلام می نمایم.

برای آن که در مجموعه های بزرگ به هدف برسیم، باید همه عوامل آن مجموعه همکاری های لازم را داشته باشند، لذا بنده از تمامی کادر اداری و آموزشی دبیرستان غیردولتی پسرانه میثاق (دوره اول) تشکر و قدردانی نموده و آرزوی توفیقات روز افزون این عزیزان را خواهانم. امید آن می رود که این مجموعه مورد پسند مطالعه کنندگان آن قرار گیرد و گامی مؤثر در جهت رشد و شکوفایی فرهنگ و ادب باشد.

شما سر بلند و پیروز هستید

زمستان ۱۳۹۳

علی دانشور